

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»**

В І С Н И К

**НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ВІННИЦЬКОГО ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНОГО
КОЛЕДЖУ**

ВИПУСК № 2 (43)

**СПЕЦВИПУСК
ДО ТИЖНЯ НАУКИ**

Вінниця – 2023

ВІСНИК НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу
ВИПУСК № 2 (43)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія ВЦ № 1065-423-ПР від 24 грудня 2019 року
Журнал
(науково-виробничий, навчальний, довідковий)

Журнал присвячений висвітленню широкого спектру теоретичних та прикладних проблем педагогіки, психології, окремих методик та філології, підтримує традиції інтеграції вишівської науки з практикою, сприяє поширенню досвіду наукової, науково-педагогічної та виробничої діяльності, становленню кадрів вищої кваліфікації; розрахований на спеціальну категорію читачів, зокрема педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів вищої, середньої та дошкільної освіти, здобувачів освіти та молодих науковців.

Вісник заснований у січні 2012 року, виходить 3 рази на рік
Мова видання: українська, англійська, німецька

Тематичні напрями Вісника:

- ❖ Інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку
- ❖ Педагогічні та лінгвістичні аспекти викладання
- ❖ Германістика та славістика у сучасному науковому просторі
- ❖ Психолого-педагогічні умови формування та розвитку особистості вихованця
- ❖ Лабораторія педагогічної майстерності та професійного саморозвитку педагога
- ❖ Challenges in Education
- ❖ Відомі імена року
- ❖ Конкурси
- ❖ Рецензії

Номер затверджено на засіданні Вченої ради
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»
Протокол № 10 від 18 травня 2023 року

Головний редактор: директор КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж», спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Войцехівський К.Ф.;
відповідальний редактор: методист коледжу, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Руда Т.В., **медіа-редактор:** к.пед.н., доц. Марценюк О.Г.

Редакційна колегія: д.пед.н., проф. Мисліцька Н.А., д.філ.н. Войцехівська Н.К., к.філ.н., доц. Січкара С.А. (Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини), спеціаліст вищої категорії, викладач-методист Когутюк О.В.

Відповідальність за зміст статей несуть автори
Матеріали видаються в авторській редакції

В 53 Вісник науково-методичних досліджень Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу : Випуск 2(43) /за заг. ред. К.Ф. Войцехівського. Вінниця : Твори, 2023. 194с.

ЗМІСТ

СЛОВО РЕДАКТОРА

<i>Шершун Галина</i> , Екологічні реформи України на шляху до ЄС	5
--	---

НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

<i>Артемчук Валерія</i> , Освітній проект «Еко-халабуди» шляхи реалізації освіти для сталого розвитку в практику роботи закладу дошкільної освіти	6
<i>Кротюк Марія</i> , Фізичне виховання в закладі дошкільної освіти як основа формування здоров'я дітей дошкільного віку	12
<i>Перожиж Зоряна</i> , Моральне виховання дітей дошкільного віку за допомогою гри	15
<i>Рудь Яна</i> , Підготовка дітей дошкільного віку до школи за допомогою НМК «Буду вправним першачком»	17
<i>Балаба Яна</i> , Історичний вектор розвитку морального виховання дітей дошкільного віку	23
<i>Вознюк Віталіна</i> , Роль родини у формуванні особистості дітей раннього та передшкільного віку	27
<i>Гвоздинська Альона</i> , Предметний світ дітей дошкільного віку через призму інноваційних педагогічних технологій	29
<i>Титаренко Катерина</i> , Творчі ігри як засіб соціалізації дітей старшого дошкільного віку	33
<i>Гуменюк Ольга</i> , Розвиток мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку шляхом вивчення англійської мови	36
<i>Заїкіна Наталія</i> , Особливості ігрової діяльності дітей раннього дошкільного віку	39
<i>Камінська Ангеліна, Токар Любов</i> , Особливості виховання патріотизму у дошкільників в світлі сучасності	42
<i>Ключківська Карина</i> , Розвиток дошкільної освіти у педагогічному просторі України	46
<i>Козинець Олена</i> , Зарубіжний досвід дошкільного виховання	49
<i>Крисько Оксана</i> , Впровадження засобів казкотерапії з метою розвитку мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку	52
<i>Кузнєцова Аліна</i> , Організаційно-педагогічні умови формування у дітей дошкільного віку навичок здорового способу життя	54
<i>Кузьменко Тетяна, Токар Любов</i> , Українська народна іграшка як засіб морального виховання дітей дошкільного віку	56
<i>Купрата Лілія</i> , Розвиток морального виховання дітей дошкільного віку через призму педагогіки Марії Монтесорі	59
<i>Любченко Анна</i> , Особливості спілкування дітей раннього та передшкільного віку у різновікових групах закладів дошкільної освіти	61
<i>Мальченко Марія</i> , Моральне виховання дітей раннього передшкільного віку засобами казки	64
<i>Михальчук Ольга</i> , Становлення і розвиток дошкільної освіти у другій половині XX – початку XXI століття	67
<i>Ольхович Тетяна</i> , Розвиток морального виховання в умовах сучасної дошкільної освіти	70
<i>Погойдаш Вероніка</i> , Сучасні підходи взаємодії дошкільного закладу з родиною	73
<i>Пугаченко Олена</i> , Історичний розвиток гармонійного виховання дітей дошкільного віку	75
<i>Рекута Тетяна</i> , Використання інноваційних педагогічних технологій у логопедичній практиці з дітьми дошкільного віку	79
<i>Скалецька Діана</i> , Засоби масової інформації як фактор впливу на особистість дитини дошкільного віку	81
<i>Чеканцова Зоя</i> , STREAM – освіта дітей дошкільного віку як вектор інтегрованого навчання і виховання	84
<i>Тимошенко Альона</i> , Розвиток естетичного виховання дітей дошкільного віку	87
<i>Мокра Оксана</i> , Адаптація дітей дошкільного віку до навчання в школі шляхом співпраці батьків та закладу дошкільної освіти	89
<i>Федоришин Оксана</i> , Основи економічного виховання дітей дошкільного віку	92
<i>Щербатюк Катерина</i> , Ознайомлення з рідним містом як засіб патріотичного виховання дітей дошкільного віку	94

ПСИХОЛО-ПЕДАГОГІЧНА ЛАБОРАТОРІЯ

<i>Беспечна Анастасія</i> , Національно-патріотичне виховання учнів в системі роботи класного керівника	97
---	----

<i>Дякова Вікторія</i> , Характеристика провідних напрямів формування здорового способу життя школярів у освітньому процесі	100
<i>Зінченко Сніжана</i> , Організація партнерської взаємодії закладів освіти та сім'ї	104
<i>Михальчук Олеся, Мінова Єлизавета</i> , Використання інформаційно-комунікаційних технологій для організації самостійної роботи учнів основної школи в умовах дистанційного навчання	108
<i>Пономаренко Марія, Надкернична Любов</i> , Формування ключових компетентностей молодших школярів в умовах сучасної інноваційної освіти	111
<i>Вацак Крістіна</i> , Криптичне мислення сучасного педагога як складова його професійної компетентності	114
<i>Клименченко Наталія</i> , Комунікативний портрет вчителя	117
<u>НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ЛАБОРАТОРІЯ З ІНОЗЕМНИХ МОВ</u>	
<i>Головська Ірина</i> , Використання техніки колажування у підготовці майбутніх вчителів до інтерактивної взаємодії з учнями на уроці іноземної мови	120
<i>Андрусенко Софія</i> , Тестування як ефективний засіб організації контролю вивчення англійської мови	123
<i>Гуркало Владислава</i> , Україномовні еквіваленти англійських фразеологізмів з онімів	126
<i>Кушнір Аліна, Вовк Анастасія</i> , The Beatles: Liverpool Accent	130
<i>Поліщук Інна</i> , Ігри як засіб розвитку фонетичної компетентності учнів молодшого шкільного віку ..	132
<i>Синчук Діана</i> , Робота з пісенним матеріалом на уроках іноземної мови як засіб формуванні граматичної компетентності учнів основної школи	137
<i>Хоменко Юлія</i> , Проблематика перекладу політичних текстів	141
<u>НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ЛАБОРАТОРІЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ, ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ</u>	
<i>Василевич Інна, Багрій Тетяна</i> , Розвиток професійної компетентності та практична діяльність вчителя української мови та літератури	145
<i>Козяр Міла</i> , Функціональне навантаження назв тварин в українських народних піснях	148
<i>Собчук Вікторія</i> , Особливості проведення уроків зарубіжної літератури з використанням інтерактивних технологій навчання	151
<i>Сілко Діана</i> , Фольклоризм української літератури як дескриптивний код	154
<i>Яковенко Тетяна, Форостяна Катерина</i> , Фольклорні образи та мотиви у творчості Тараса Шевченка	157
<i>Яременко Ярослава</i> , Образний світ поеми Максима Рильського «Мандрівка в молодість»	161
<u>НАУКОВО-МЕТОДИЧНА ЛАБОРАТОРІЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА</u>	
<i>Любчик Катерина</i> , Феномен і культурологічна місія проекту «musica sacra ukraine: партесний вимір»	163
<i>Гончар Тетяна, Чорна Наталія</i> , Організація театралізованої діяльності на уроках музичного мистецтва в ЗЗСО: вітчизняний та зарубіжний досвід	165
<i>Вилко Дарія</i> , Моделювання проблемних ситуацій як ефективний засіб розвитку пізнавальної активності учнів на уроках музичного мистецтва	169
<i>Чеховська Дарина</i> , Педагогічні засади розвитку мотиваційної сфери особистості музично-обдарованих учнів	172
<u>НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ</u>	
<i>Кальніченко Наталія</i> , Особливості викладання методики трудового навчання у студентів педагогічного коледжу з урахуванням вимог НУШ	174
<i>Валевська Ольга</i> , Підходи та стратегії навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти зрівняння методик вітчизняних та зарубіжних дослідників	176
<i>Юртин Вікторія</i> , Підготовка майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивної освіти	180
<u>ВІДОМІ ІМЕНА</u>	
<i>Козлова Олена</i> , Тема: «Богдан Хмельницький, як політик і людина», практичне заняття	182
<i>Яковенко Тетяна, Форостяна Катерина</i> , Михайло Драї-Хмара як представник українського неокласицизму	186
<i>Цимбал Тетяна</i> , Педагогічна система М. Монтессорі	189
<i>Вимоги до підготовки науково-методичних статей збірника «вісник науково-методичних досліджень» Вінницького гуманітарно-педагогічного коледжу</i>	193

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

УДК 373.5.091.12-051:811.161.2]:005.336.2

ВАСИЛЕВИЧ ІННА

*старший викладач кафедри української філології
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»*

БАГРІЙ ТЕТЯНА

*вчитель української мови та літератури
Копіївської філії Дашиївського ліцею Дашиївської селищної ради
Гайсинського району Вінницької області*

Постановка проблеми. Сучасному вчителю української мови та літератури вже недостатньо просто мати глибокі предметні знання, володіти практичними вміннями та навичками. Йому необхідно творчо використовувати набуті знання в нестандартній змінній ситуації, виявляти конструктивність в організації і плануванні педагогічного процесу. У сучасному освітньому процесі набувають великого значення такі чинники: особистісні якості педагога; професійна інноваційна компетентність вчителя; корпоративна культура; взаємодія з соціумом. Модель сучасного вчителя української мови та літератури передбачає готовність до застосування нових освітянських ідей, здатність навчатися протягом життя, бути у постійному творчому пошуку.

Стан дослідження проблеми. Дослідженням поняття «професійна компетентність», її розвитку у педагогічній науці приділялося та приділяється достатньо багато уваги. Українські вчені займаються дослідженням питань розвитку професійної компетентності вчителя-філолога. Серед найвідоміших дослідників можна виділити: О. В. Мельник, Л. М. Петрушенко, О. В. Кучер, О. В. Гончар, О. І. Гуменюк та ін.

О. В. Кучер досліджувала проблему професійної компетентності вчителя у своїх наукових працях. У статті «Компетентнісний підхід у формування професійної компетентності майбутніх вчителів-філологів» О. В. Кучер розглядає питання формування професійної компетентності майбутніх вчителів-філологів на основі компетентнісного підходу. Вона висвітлює зміст поняття «компетентність», а також розглядає ключові компетенції, які повинен мати вчитель-філолог, такі як мовленнєва, комунікативна, культурологічна компетенції та інші. Вона підкреслює, що викладання філологічних дисциплін повинно забезпечувати розвиток не тільки знань про мову і літературу, а й формування ключових компетенцій вчителя-філолога [1, с. 52-56].

О. І. Гуменюк у праці "Формування професійної компетентності майбутніх учителів української мови та літератури" досліджує проблему професійної підготовки вчителів української мови та літератури, а також формування їх професійної компетентності. За словами О.І. Гуменюк, професійна компетентність вчителя української мови та літератури повинна ґрунтуватися на чотирьох основних складниках:

1. Знання і розуміння суті предмета, який він викладає. Вчитель повинен мати глибокі знання української мови та літератури, розуміти сутність предмета, його зв'язок з іншими науками та розуміти значення предмету для розвитку учнів.

2. Педагогічні знання і вміння. Вчитель повинен володіти педагогічними знаннями і вміннями, що дозволяють йому успішно викладати українську мову та літературу, формувати учнівські компетенції та інтерес до предмета.

3. Методичні знання і вміння. Вчитель повинен володіти методичними знаннями та вміннями, необхідними для розробки і використання різноманітних методик та форм роботи з учнями, що сприяють підвищенню ефективності навчального процесу.

4. Особистісні якості. Вчитель повинен мати високу моральну, етичну та культурну культуру, бути готовим до постійного самовдосконалення, професійного зростання та розвитку, мати позитивне ставлення до учнів та бути готовим до співпраці з батьками та колегами.

Гуменюк також зазначає, що професійна компетентність вчителя української мови та літератури повинна бути забезпечена не тільки високою якістю підготовки на стадії вищої освіти, але й постійним самовдосконаленням, участю у професійних заходах, використанням новітніх методик та технологій в навчальному процесі.

Також вона звертає увагу на важливість формування у вчителів української мови та літератури таких компетенцій, як критичне

мислення, творчість, комунікативність, а також готовність до розвитку професійних компетенцій у майбутньому, оскільки навчання – це процес постійного навчання та саморозвитку [2, с. 88-93].

Мета статті – висвітлення питання професійної компетентності вчителів-філологів та методів визначення її рівнів; з'ясування структури професійної компетентності педагога та планування розвитку його професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Професійна компетентність учителя – поняття динамічне, багатогранне й багатоаспектне, його зміст змінюється у відповідності із процесами, що відбуваються у суспільстві й освіті. Структура професійної компетентності також повинна періодично видозмінюватися, корегуватися у зв'язку зі стрімким розвитком науки й практики.

Структура професійної компетентності вчителя української мови та літератури: 1) інформаційна компетентність; 2) продуктивна компетентність; 3) предметна компетентність; 4) полікультурна компетентність; 5) соціальна компетентність; 6) психологічна компетентність; 7) математична компетентність; 8) комунікативна компетентність; 9) особисті якості педагога; 10) моральна компетентність; 11) автономізаційна компетентність.

Виділяють такі **рівні професійної компетентності**:

1. Низький. Учитель не вміє пристосовувати виклад навчального матеріалу до особливостей аудиторії. Мету занять визначає стихійно, без урахування підготовленості учнів. Навчально-методичну літературу використовує мінімально. Переважають традиційні методи одностороннього пояснення, учні пасивно сприймають інформацію. Елементи організаційної структури уроку не обґрунтовані, не чіткі.

2. Середній. Учитель володіє стратегією навчання учнів наукам за розділами курсу. Мета та завдання діяльності обґрунтовані. Переважають традиційні методи і прийоми навчально-пізнавальної діяльності. Активізація діяльності учнів здійснюється без глибокого дидактичного обґрунтування.

3. Достатній. Учитель володіє стратегією компетентнісного підходу. Мета уроку формулюється у діяльнісній формі. Чітко визначає етапи уроку, форми і методи навчально-пізнавальної діяльності відповідно до етапів. Зміст, методи, прийоми та технології навчання відповідають меті та змісту уроку.

4. Високий. Учитель вміло використовує різні моделі (пасивна, активна, інтерактивна) навчання. Може засобами навчального предмета формувати в учнів ключові, загальнопредметні та предметні компетентності. Використовує діяльнісний, диференційований та особистісно-орієнтований підхід.

Сучасна модель професійного зростання педагога:

- Усвідомлення, розуміння, оцінювання власного педагогічного досвіду.
- Здатність бачити свою професійну працю в цілому.
- Оволодіння новими технологіями.
- Швидке та конструктивне приведення своєї діяльності у відповідність з новими ціннісними орієнтаціями.

Застосування *інтерактивних вправ* на уроках української мови та літератури є дуже важливим аспектом у сприйнятті інформації учнями та розвитку професійної компетентності вчителя-словесника. Чудовою програмою є **LearningApps.org**.

Прикладами таких вправ є:

✓ **«Філворд»** на тему «Життя та творчість Т. Г. Шевченка», 5 клас (серед розкиданих букв знайти слова на тему «Тарас Шевченко»),

✓ **«Пазл»** на тему «Творення прикметників», 6 клас (розподілити слова за способами творення, розкриваючи картинку),

✓ **«Установи відповідність»** (Василь Симоненко «Лебеді материнства», 7 клас) – розставити у правильному порядку рядки вірша,

✓ **«Вікторина»** (І. Карпенко-Карий «Сто тисяч», 8 клас) – дати відповіді на запитання вікторини,

✓ **«Просте упорядкування»** на тему «Двокрапка у безсполучниковому складному реченні», 9 клас (потрібно побудувати безсполучникове речення, розставляючи слова та розділові знаки в правильному порядку),

✓ **«Знайти пару»** (Леся Українка. Драма-феєрія «Лісова пісня», 10 клас) – з'єднати персонажа з його характеристикою (залишиться 3 зайвих персонажа),

✓ **«Класифікація»** на тему «Наголос», 11 клас (розподілити слова у 3 колонки відповідно до того, на який склад падає наголос у слові).

Також «підвищують ефективність сприймання школярами навчального матеріалу **дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми**, які й урізноманітнюють їхню навчальну діяльність,

вносять у неї елемент цікавості. Дидактичний матеріал з мови та літератури має відповідати таким вимогам:

1) задовольняти всі дидактичні принципи навчання, виховні і пізнавальні завдання вивчення мови;

2) бути бездоганим з погляду норм літературної мови, розкривати учням лексичне багатство мови, ілюструвати різноманітність форм і конструкцій, стилістичну доцільність їх використання тощо;

3) основою дидактичного матеріалу повинен бути зв'язний текст; він має не тільки навчальний ефект, а й значні виховні властивості.

Дидактичний роздатковий матеріал – це спеціальні картки з різними завданнями і вправами, розраховані на диференційований підхід до учнів. Тому за своїм характером вони не повинні дублювати практичної частини підручника, а диференціюватися відповідно до мовного і загального розвитку учнів» [3].

На сьогоднішній день є низка **сучасних і цікавих дидактичних матеріалів** для учнів з української мови та літератури. Це, зокрема:

1) кроссенс («кроссенс - це головоломка нового покоління, побудована на асоціаціях. Це асоціативний ланцюжок, що складається з дев'яти картинок. Зображення розташовують так, що кожна картинка має зв'язок із попередньою і наступною, а центральна поєднує за змістом зразу декілька картинок. Оскільки основне значення кроссенса – це певна загадка, ребус, головоломка, то він є гарною формою нетрадиційної перевірки знань із теми» [3]).

2) пазли за вивченими темами;

3) Facebook-профілі літературних героїв та письменників;

4) серії карток «Простими словами» та ін.

Професійним обов'язком учителя є постійне підвищення кваліфікації, удосконалення професійної компетентності.

Механізми розвитку професійної компетентності педагога:

- **Навчання на курсах підвищення кваліфікації, в тому числі в дистанційному режимі та ін.** (наприклад, на освітніх платформах «Освіторія», «Prometheus», «Всеосвіта», «На Урок» тощо).

- **Активна участь у педрадах, семінарах, вебінарах, конференціях** (наприклад, вебінар на освітній платформі «На Урок» «Штучний інтелект у школі: від загальної концепції до практичного застосування»).

- **Участь у різних конкурсах** (наприклад, Всеукраїнський конкурс «Учитель року» у номінації «Учитель української мови та літератури»).

- **Участь у дослідницьких роботах, створення власних публікацій** (наприклад, написання статей, доповідей у наукові газети та журнали, створення власних методичних посібників тощо).

- **Узагальнення і поширення досвіду** (наприклад, створення власного блогу або сторінки у соціальних мережах, де можна ділитися власним досвідом).

- **Атестація** (атестація педагогічних працівників проводиться не менше одного разу на п'ять років і є обов'язковою).

- **Творчий звіт** (опис свого досвіду роботи для атестації).

- **Використання сучасних методик, форм, видів, засобів навчання і нових технологій** (наприклад, використання інтерактивних методів навчання, ментальних карт, гейміфікації тощо).

- **Самоосвіта** (опрацювання методичних рекомендацій, вивчення новинок педагогічної літератури, відвідування відкритих уроків).

- **Розробка системи стимулювання діяльності вчителя** (наприклад, передбачувана винагорода тощо).

Висновки. Для вчителя володіння професійною компетентністю – це як зброя для військового. Без неї – ніяк. Тому удосконалюючись, ми навчаємось воювати на своєму, освітянському фронті. Ми воюємо за дитячі знання, за нашу українську мову та грамотність наших дітей. Навчившись створювати щось цікаве, нове та потрібне на уроках, навчившись гарно і з користю використовувати підручник, ми вчимося не лише якісно проводити урок, а й удосконалюємо себе як професіоналів. Хто ж як не вчитель української мови впорається з таким важким завданням – зберегти все українське в головах та серцях наших дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кучер О. В. Компетентнісний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх вчителів-філологів. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2013. № 3. С. 52-56.

2. Гуменюк О. І. Формування професійної компетентності майбутніх учителів української мови та літератури. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2018. № 2 (37). С. 88-93.
3. Кроссенс – асоціативна головоломка нового покоління. URL: <https://naurok.com.ua/krossens-asociativna-golovolomka-novogo-pokolinnya-14603.html> (дата звернення: 29.03.2023).
4. Методика навчання української мови. Засоби навчання. URL: <https://subject.com.ua/ukrmova/method/32.html> (дата звернення: 29.03.2023).
5. LearningApps.org. URL: <https://learningapps.org/> (дата звернення: 29.03.2023).

*Стаття надійшла до редакції
14 січня 2023*

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ НАЗВ ТВАРИН В УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПІСНЯХ

УДК 398.8(=161.2):59

КОЗЯР МІЛА

студентка філологічного факультету

Науковий керівник: канд.філол.наук **ПОХИЛЮК О. М.**

викладач Комунального закладу вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

Анотація. У роботі визначено важливість і недостатню вивченість зооморфізмів в усній пісенній творчості українців. Вказано дослідників цієї тематики, починаючи з середини XIX століття і до наших днів. Подано методологію опису зооморфізмів для використання щодо різних тварин/птахів/риб в народній пісенній спадщині України.

Ключові слова: зооморфні образи, фольклор, символізація образу, зоосемізми.

Вступ. У вітчизняному мовознавстві помітне зростання інтересу дослідників до питання про роль української мови та її засобів у вираженні змісту, почуттів, тому фокус уваги в області народної пісні направлений на вивчення сукупності мовних явищ, однак іноді висловлюються суперечливі погляди щодо них. Події з життя й побуту, які було описано в чарівних текстах пісень про сонце, небо, квіти, тварини, наш народ з його хвилюваннями, повеніряннями, різними життєвими подіями, відображено завдяки українській мові, через що граматичні поняття в мові варто розглядати не лише з формально-граматичного погляду, а й позиції семантично-комунікативного аналізу.

Метою роботи є узагальнення результатів досліджень функціонального навантаження назв тварин в українських народних піснях.

Результати дослідження. Зооморфні образи в українській фольклористиці вивчалися багатьма дослідниками, серед яких базова праця І. Вагилевича «Слов'янська символіка» [11], де автор вперше здійснив поділ тваринного царства на класи, який відбиває народне розуміння зоокласифікації. Далі дослідження М. Костомарова «Об историческом значении русской народной поэзии» [4], у якому дослідник порушив питання походження та еволюції символіки як образного вияву народного духу, народного мислення. Варто

відмітити серію робіт про окремих тварин (тура, ворону, зайця, мишу, бджіл) М. Сумцова (з 1887 по 1893 рр.), де є досить вдалі на той час намагання систематизувати зібрані фольклорні матеріали, узгодити біологічні особливості тварини з її художнім образом, окремо згруповані лінгвістичні дані досліджуваного художнього явища, роль тваринного образу в певних фольклорних жанрах та обрядах. Також показові описи містять серії робіт польського фольклориста Е. Маєвського про окремі образи тварин у слов'янській народній традиції, зокрема про кажана, вужа, козу, рогату худобу, бджолу, лелеку, зозулю [10]. Сучасні дослідники, зокрема Н. Пастух «Зооморфні образи в українському фольклорі. Образ зозулі» [7], В. Пономаренко «Еволюція хтонічного образу в українському фольклорі» [8] поки що мало звертають увагу на ці символи, що спонукає до створення певного напрямку дослідження і потребує методологічного базису.

Звернемося до характеристики функціональних навантажень зооморфізмів.

Сьогодні вже незаперечним є той факт, що мовна картина світу є саме продуктом інтерпретації, суб'єктивним образом, а не дзеркальним відображенням навколишнього світу, який існує реально, незалежно від людини. На думку Т. Гончарової, «Ймовірно, це і стало основною